

ΚΡΙΤΙΚΗ ΘΕΑΤΡΟΥ Κρίσεις ταυτότητας

 ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ* • 20 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2014, 10:24

Τσιμάρας Τζανάτος, «Εκκρεμότητα»
Σκηνοθεσία: Βασίλης Νούλας
Θέατρο Αγγέλων Βήμα

Η γνωστή συγγραφέας Λεία Βιτάλη είχε την έμπνευση ενός «μαραθωνίου» νεοελληνικού έργου που τρέχει στο Θέατρο Αγγέλων Βήμα καθ' όλο το έτος με γενική (και μάλλον χαλαρή) θεματική «Έξι εγκλήματα ζητούν συγγραφέα». Προσπάθεια αξιέπαινη που άλλοι, δημόσιοι φορείς, θα έπρεπε να αναλαμβάνουν σε τακτά διαστήματα, προβάλλοντας συνεκτικά και οργανωμένα τις δημιουργίες σύγχρονων Ελλήνων συγγραφέων. Αυτό, άλλωστε, δεν σημαίνει, ουσιαστικά, προβολή του ελληνικού έργου, σε αντιστοιχία με ό,τι γίνεται σε όλες τις χώρες;

Το έγκλημα

Η «Εκκρεμότητα» πραγματεύεται την, σε υπαρξιακό επίπεδο, κρίση ταυτότητας ενός νέου άνδρα. Η αναζήτηση του εαυτού μπροστά στον καθρέφτη δημιουργεί είδωλα αλλοιωμένα, ορατά όσο και αόρατα, που παίρνουν σάρκα και οστά, συνδιαλέγονται, σχολιάζουν, κατηριάζουν το θεωρούμενο ως συμπαγές «ένα» · καθώς ο εαυτός δεν είναι μόνο αυτό που φαίνεται αλλά κι αυτό που υπόγεια δρα και συχνά τον υπερκαθορίζει · καθώς η ταυτότητα -σε συνεχή διαπραγμάτευση και αοριστία- μπορεί να είναι πολλαπλή, διακεχυμένη, ρευστή.

Το έγκλημα είναι ότι μια κοινωνία σε διάχυση και συνεχή κρίση, απροσδιόριστη, σε κατάσταση ανομίας η ίδια, επιτάσσει τα άτομα να κινούνται ως συμπαγείς ολότητες που οφείλουν να επιτελούν με συνέπεια τους πολλαπλούς τους ρόλους · δίχως να υποβάλλουν ερωτήματα ή να προβάλλουν αμφισβητήσεις, όντα αλλοτριωμένα εντός επιβεβλημένων εκ των άνω συστημάτων · μηχανικά ανδρείκελα που απαγορεύεται να διερωτώνται για την κοινωνικά προσδιορισμένη θέση τους, να αμφιβάλλουν για ισχύοντες κανόνες, που απαγορεύεται να διαφοροποιούνται από την εκ

των εξουσιαστικών κέντρων διαμορφωμένη (ουσιαστικά υποβαθμισμένη) συλλογική συνείδηση στην οποία πειθήνια πρέπει να υποτάσσονται. Οι συγκρουσιακές καταστάσεις που προκύπτουν από διαφορετικούς ρόλους πρέπει να αίρονται σιωπηλά με ευθύνη του ατόμου, ο διχασμός διαταράσσει τις κοινωνικές σχέσεις, επιφέρει εκτροπές, οδηγεί σε διασάλευση της τάξης. Ο κερματισμός του προσώπου είναι κοινωνική απειλή καθώς αναστέλλει τις κοινωνικές λειτουργίες γι' αυτό και υπάρχουν τα θεσμικά εκείνα όργανα και ιδρύματα που εξαλείφουν, τοποθετούν εκτός κοινής θέας το πρόβλημα, απομονώνοντας (και, ει δυνατόν, «διορθώνοντας») το αποκλίνον άτομο.

Ο επί σκηνης κερματισμός

Ο Τζανάτος προβλέπει δραματουργικά, εξ αρχής, δύο πρόσωπα ως δύο αλληλοσυμπληρούμενες εκδοχές του ενός, προκρίνοντας την οπτική διάσταση του κερματισμένου προσώπου του: μια γυναίκα-νάνο στη σκεπή και έναν άντρα μέσα σε ένα κουκλόσπιτο εντός του οποίου ασφυκτιά. Όπως παρατηρεί και η Έλση Σακελλαρίδου προλογίζοντας την έκδοση του κειμένου, πρόκειται για εικόνα που παραπέμπει στην παράσταση του ιγνενικού «Κουκλόσπιτου» στη σκηνοθεσία του Λη Μπρούερ. Εδώ, ωστόσο, οι διαφορετικές σημάνσεις του παραπέμπουν στο ασφυκτικό (κοινωνικό και ψυχολογικό) περιβάλλον εντός του οποίου διαβιού ο άντρας (ή, τουλάχιστον, η μία του ταυτότητα).

Ο σκηνοθέτης Βασίλης Νούλας δεν σεβάστηκε τις σκηνικές οδηγίες. Αντίθετα, πρότεινε σκηνικό μιας πλήρους αποδιάρθρωσης, δίνοντας έτσι εντονότερα ένα περιβάλλον ακαταστασίας, παρακμής, εν τέλει θεμελιώδους κρίσης. Λάμπες νέον και μικρόφωνα κατά γης συνιστούν το βασικό σκηνικό της παράστασης εντός του οποίου κινούνται τα πρόσωπα ενώ ακούγεται η αμφίφυλη φωνή του εμβληματικού, ως προς την αμφίσημη προβαλλόμενη ταυτότητα, Κλάους Νόμι στο μεγαλειώδες τραγούδι του, το «Cold Song». Όλα έτσι συμπλέουν στο να αναδείξουν την κρίση της ταυτότητας, τη διάχυτη ανομία ως αίτημα και διακύβευμα.

Ο Νούλας όμως δεν αρκείται στα δύο προβλεπόμενα, αλληλοσυμπληρούμενα επί σκηνης πρόσωπα που προβλέπει ο κείμενο αλλά προσθέτει και ένα τρίτο, μια ακόμη γυναίκα που βουβή, κινείται διαρκώς στο βάθος ή στο περιθώριο της σκηνης και της δράσης, χωρίς να συμμετέχει στον διαλογικό μονόλογο των δύο άλλων προσώπων. Αφού στην ουσία, οι φαινομενικά διαλεγόμενοι συναποτελούν το μονολογούν πρόσωπο, εκείνη προσθέτει, σαν αόρατη γι' αυτούς, μια επιπλέον γλώσσα, αυτή της κίνησης. Ο ουσιαστικός ρόλος της θα αναδειχθεί την κρίσιμη στιγμή, όταν το διπλό σώμα θα συνειδητοποιήσει τη διφυλία του. Όταν το ολόγυμνο σώμα του άντρα θα δημιουργήσει κινησιακές συστοιχίες με το επίσης ολόγυμνο σώμα της βουβής γυναίκας.

Γυμνότητα

Δύο σώματα, απαλλαγμένα από τα όποια ενδύματα, τις μεταμφιέσεις ή και παρενδυσίες που ως τώρα οδηγούσαν τον άντρα σε υπαρξιακές αναζητήσεις, εδώ σε όλη τους την καθαρή γυμνότητα,

απεκδυμένα από τις όποιες εξωτερικές συμβάσεις και κοινωνικές ταυτότητες, δύο γυμνά, άρτια αισθητικά λόγω της απλότητας και φυσικότητάς τους σώματα, συνομιλούν ως ένα.

Είναι σπάνιο δύο ηθοποιοί, όπως ο Γιάννης Μπόργης και η Δέσποινα Χατζηπαυλίδου, να είναι γυμνοί επί σκηνής και να εκπέμπουν την απόλυτη φυσικότητα. Να ξεχνάς ότι πρόκειται για τους συγκεκριμένους ηθοποιούς και να βλέπεις σε αυτούς τη δραματική κατάσταση της παράστασης. Η Χατζηπαυλίδου, βουβό αλλά χειρονομακά ομιλούν πρόσωπο σε όλο το έργο , εξέφραζε με την κινησιολογία της τη διαρκή υποβόσκουσα δυναμική σε αναμονή της έκρηξης. Ο Μπόργης, στον κεντρικό ρόλο, απέδειξε τον βαθμό ελέγχου του σώματός του με την εξαιρετική του κίνηση αλλά και τον άνογα αρθρωμένο λόγο του. Ένας νέος (αλλά ήδη έμπειρος) ηθοποιός που ξέρει να γεμίζει τη σκηνή.

Στον ρόλο της άλλης φωνής, εξ αρχής παρούσης, η Βίκυ Κυριακουλάκου, με τις τονικές αποχρώσεις της, με το τραγούδι της, με την απελευθερωμένη της σωματικότητα έδωσε, ακόμη μια φορά, το δικό της υποκριτικό ρεσιτάλ, πάντα διακριτική αλλά σημαντική δύναμη του ελληνικού θεάτρου.

Μόνη παραφωνία στον τριπλό σκηνικό κερματισμό του προσώπου μου φάνηκε η παρουσία ενός τέταρτου προσώπου με μάσκα σκύλου που καιροφυλακτούσε σε μια γωνία της σκηνής και κάποιες στιγμές αλυχτούσε. Η σκηνική δραματουργία του έργου δεν το προικίζει με λειτουργικότητα καθώς ακόμη και τα διάφορα παραγλωσσικά σημεία υλοποιούνται αρκούντως από τα άλλα πρόσωπα.

Ο Βασίλης Νούλας, χωρίς να παραβεί την ιδιαίτερη αισθητική των περφόρμανς του, σκηνοθέτησε το δραματικό κείμενο του Τζανάτου με δημιουργική παραστασιακή ελευθερία έχοντας δίπλα του εκλεκτούς συμπαραστάτες. Στα σκηνικά και κοστούμια τη Σοφία Σιμάκη, στους φωτισμούς τη Βαλεντίνα Ταμιωλάκη αλλά, κυρίως, τρεις εκλεκτούς ηθοποιούς. Αποδεικνύεται έτσι ότι το είδος θεάτρου που υπηρετεί απαιτεί, πρώτιστα, καλά όργανα, δηλαδή δυνατούς ερμηνευτές.

Ας σημειωθεί ότι το δραματικό κείμενο κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Ηρόδοτος και την Εταιρεία Θεάτρου DameBlanche σε δίγλωσση έκδοση, στα ελληνικά και σε άρτια αγγλική μετάφραση από την καθηγήτρια του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Έλση Σακελλαρίδου.

*Καθηγητής στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πατρών.